

Verslag bijeenkomst gebiedscoalitie 'De Banjaard'

Datum bijeenkomst: 22 mei 2024
Locatie: Pieter Zeeman Lyceum, Zierikzee
Tijd: 19.00-22.00 uur

— WERK MET DE NATUUR MEE —

SC

Samenvatting

Gebiedscoalitie 'De Banjaard' is initiatiefnemer van Waterkerend Kustlandschap 'De Banjaard', een pilot-experiment in de zuidwestelijke delta. Kern van de pilot is om de verzonken zandplaat De Banjaard voor de kust van Schouwen-Duiveland door een suppletie te herstellen en de herstelde plaat via experimenten te versterken met biobouwers als schelpdieren en begroeiing. Bouwen met de natuur vormt hierbij de basis. De aldus herstelde Banjaard kan uitgroeien tot een strandwal richting de Tweede Maasvlakte. Het initiatief is gericht op bevordering van de waterveiligheid van de zuidwestelijke delta, m.n. Schouwen-Duiveland, en het ontwikkelen en versterken van innovatieve mogelijkheden.

Op 22 mei 2024 heeft bij Pieter Zeeman Lyceum in Zierikzee een tweede bijeenkomst plaatsgevonden over Waterkerend Kustlandschap 'De Banjaard'. Deze bijeenkomst was een vervolg op de startbijeenkomst die op 12 april 2022 gehouden werd op dezelfde locatie. Bij de bijeenkomst waren zo'n 25 'streekholders' en belanghebbenden aanwezig vanuit diverse sectoren uit onze samenleving (zie bijlage).

In de periode tussen de eerste en de tweede bijeenkomst zijn met behulp van WUR-studenten, zeven experimenteerzones gedefinieerd op en rondom De herstelde Banjaard. Drie van de zones zijn in het kader van het project Klimaat Adaptieve Waterkerende Landschappen van de ZWD nader uitgewerkt en in deze bijeenkomst gepresenteerd door drie experts. Walter Jonkers verzorgde een presentatie over duinvorming (zone met duinvorming), Brenda Walles over de mogelijkheden van erosieremming door oesterriffen (zone met mariene biobouwers) en Jim van Belzen over het 'engineeren' van robuuste waterkerende kustlandschappen (zone met plantaardige biobouwers).

Na een korte pauze werden er gesprekken gevoerd over vier tafels waarbij meegedacht kon worden over de drie gepresenteerde experimenteerzones. Aan de vierde tafel kon het gesprek gevoerd worden over mogelijke suppletielocaties en de overige vier nog verder uit te werken experimenteerzones.

De in de afgelopen jaren door studenten (HZ en WUR) en leerlingen (Pontes Scholengroep) uitgevoerde onderzoeken, de expert-presentaties en de gespreksronde op 22 mei jl. hebben veel kennisvragen opgeleverd. Gebiedscoalitie 'De Banjaard' gaat, in samenwerking met haar partners, daarmee aan de slag om zeewaartse experimenten mogelijk te maken.

Meer inhoudelijke informatie kunt u vinden op de platformwebsite www.sharedconcepts.nl.

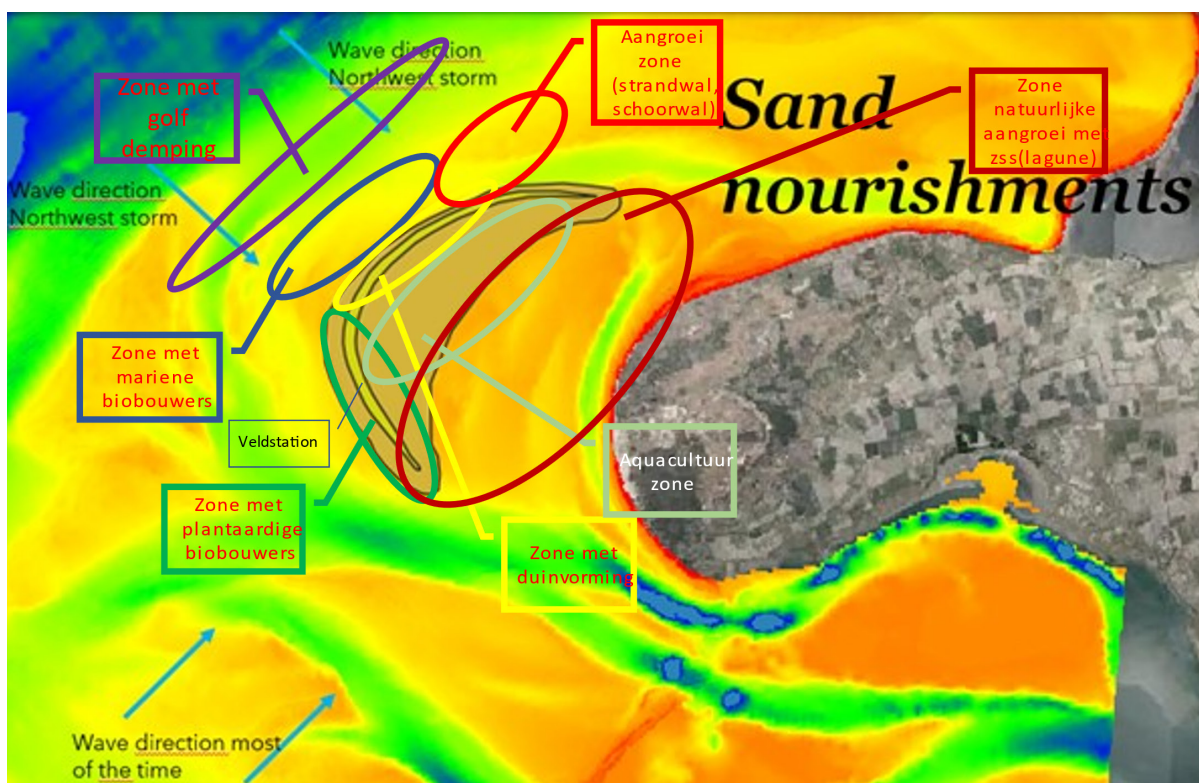
Opening

Peter van der Gaag, rector van het Pieter Zeeman Lyceum, heet iedereen van harte welkom in de mooie collegezaal van de school. Zoals dat bij een goed rector betaamt, worden laatkomers en absenten genoteerd. 😊

Ria Geluk, lid van de Gebiedscoalitie, geeft een korte introductie van de avond. Haar oproep op het Deltacongres van 2019 om na (op dat moment) tien jaar Deltaprogramma met alle zorgvuldige onderzoeken en rapporten tot actie over te gaan, staat vijf jaar later nog steeds. Daarom wil de Gebiedscoalitie een pilot die de scenario's zeewaarts en meebewegen combineert. Ria legt het belang uit om brede betrokkenheid te organiseren bij het initiatief van een zandsuppletie op De Banjaard. In de afgelopen twee jaar is daarom veelvuldig de publiciteit gezocht om bewoners en betrokken partijen bij dit initiatief te betrekken.

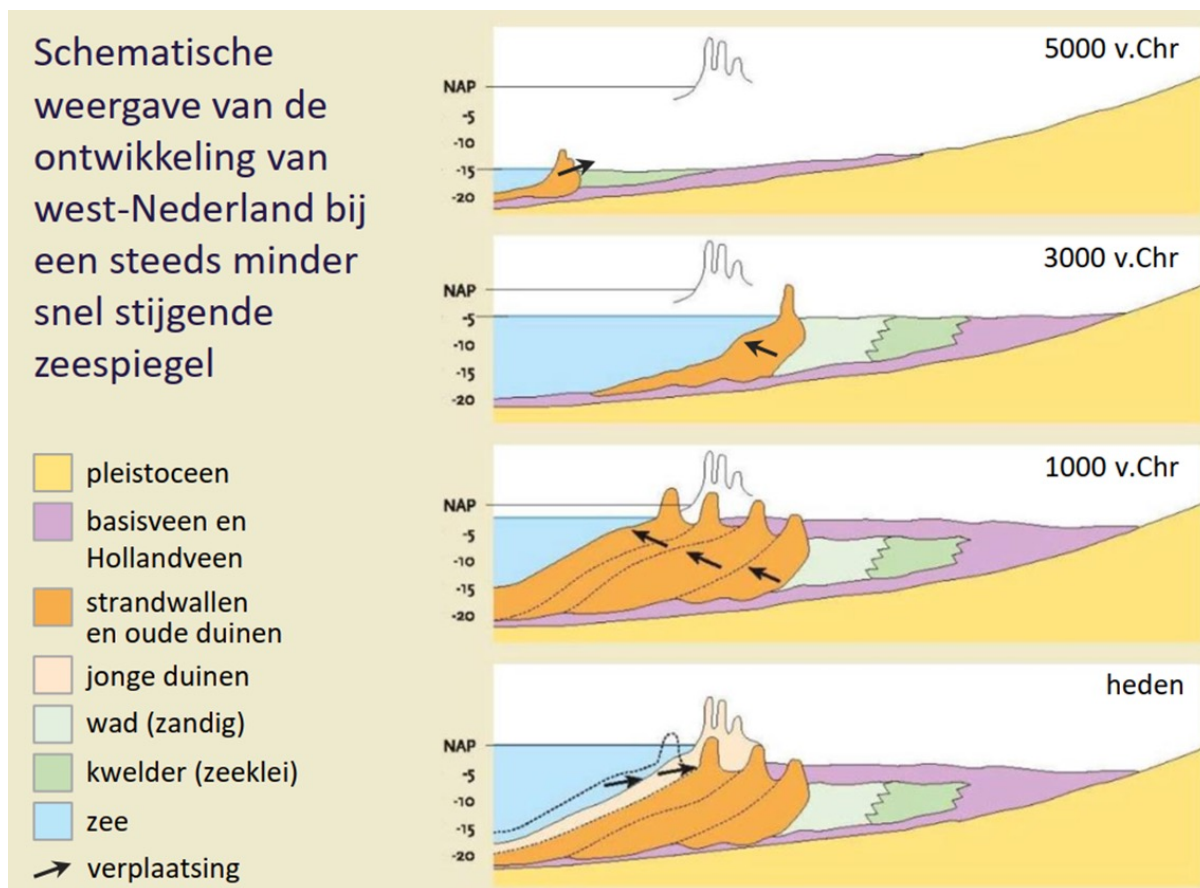
*"Niet alleen maar denken, maar ook doen!
Zeewaartse beweging aan de hand van natuurlijke ontwikkeling, "Building with nature".*

Dit verslag roept op tot blijven meedenken en -doen, om dit te realiseren! Nieuwe plannen voor de kust zijn nodig om ook in de toekomst droge voeten te behouden en ons leven in Zeeland, en op Schouwen-Duiveland in bijzonder, te kunnen voortzetten. Terugtrekken naar Midden-Nederland is geen optie, vindt Ria. We moeten juist de aanval inzetten naar de zee. Dit is niet ondenkbaar en zeker het onderzoeken waard. Immers, we hebben nog één generatie de tijd voordat serieuze besluiten genomen moeten worden.

Toelichting presentatie zone met duinvorming (Walter Jonkers)

Walter Jonkers (Geopark Schelde Delta) geeft aan deze avond uit eigen naam te spreken. Hij presenteert een 'kwantitatieve quickscan' over de werking van strandwalvorming en hoe strandwalvorming over gaat in duinvorming. Hij legt uit hoe voor onze kust landvorming tijdens het holoceen in verschillende fases tot stand is gekomen met van daaruit de ontwikkeling van de huidige duinen. Vanaf 7.000 v.C. tot het heden zie je onder invloed van wisselende zeespiegelstijging strandwallen heen en weer schuiven en toe- en afnemen.

De sleutel tot strandwalvorming is de beschikbaarheid van sediment én de afwezigheid van sediment-sinks. Duinvorming is in essentie een 'bonus' bij sedimentoverschot.

In de eerste fase van onze kustvorming was er te weinig sediment beschikbaar in verhouding tot de zeespiegelstijging en verdween het sediment naar de lagune die zich vormde achter de strandwal (sediment sink). Er vond weinig duinvorming plaats.

In fase 2 vond door een afnemende zeespiegelstijging een zeewaartse uitbouw van strandwallen plaats met duinvorming. Stabiele duinvorming en instandhouding daarvan was mogelijk door een sedimentoverschot in een strandwal uitbouwende situatie.

In de derde fase doet zich terugtrekking voor. Er treedt kusterosie op, strandwallen en oude duinen worden opgeruimd en landinwaarts worden jonge duinen gevormd met het vrijkomende sediment. De jonge duinen die we nu hebben, zouden nog steeds opbouwen als we de kustlijn niet hadden gefixeerd vanaf de 18de/19de eeuw met helm.

De les die we hieruit leren is dat fase 2 de optimale fase is voor Building with Nature.

In een korte vragenronde concludeert Dick Buteijn (Haakse Zeedijk) dat voor deze ontwikkeling de randvoorwaarden zeespiegelstijging en sedimentaanvoer met behulp van sleephopperzuigers nodig zijn. Hierbij wordt de vraag gesteld of er voldoende zand voorradig is. Walter merkt op dat kunstmatige sedimentaanvoer kan leiden tot aanlanding of verplaatsing richting Voorne. Los van de vraag of er genoeg zand is en het ruimtegebruik op de Noordzee, geldt dat er golfdynamiek nodig is voor duinvorming. Als we het natuurlijk systeem zijn werk willen laten doen, is het verstandig op een plek te beginnen waar dit systeem al gaande is, zoals schoorwalvorming bij de Verklikkerplaat door middel van een suppletie met versterking door biobouwers.

Voorzichtige conclusie is om de beoogde testlocaties in tweeën op te delen met een experiment voor duinvorming op de Verklikkerplaat en een andere locatie voor de overige biobouwer experimenten. Experimenteerresultaten kunnen handvatten bieden voor toekomstige experimenten verder uit de kust.

Toelichting presentatie zone met plantaardige biobouwers (Jim van Belzen)

Jim van Belzen (WUR/NIOZ) legt uit dat hij aan de hand van computermodellen onderzoek doet naar plantaardige biobouwers. Hij geeft een inkijkje in het functioneren van het Verdrongen Land van Saeftinge in 120 jaar met 15 tot 20 mm zeespiegelstijging per jaar. In 120 jaar is er 2-3 meter slib bijgekomen als gevolg van hoe plantaardige biobouwers het landschap door zelforganisatie hebben vormgegeven. Dat geeft aan hoeveel potentie er in de natuur zit, mits we de natuurlijke processen tot hun recht laten komen. Dit gebied kan daardoor zelfs 15-20 mm zeespiegelstijging per jaar aan. Daar zitten we nog onder.

Plantaardige biobouwers zoals Engels slijkgras hebben (tijdelijke) luwtes nodig om zich te kunnen vestigen. Daarnaast hebben verschillende soorten plantaardige biobouwers andere manieren om te vestigen die de zandinvang beïnvloeden. Helm groeit dicht bij elkaar en bouwt daardoor hogere duinen, terwijl biestarwegras meer open en diffuus groeit en sneller over een groter oppervlak, maar met lagere duinen als gevolg. Beide kunnen in dit proces van grote waarde zijn en daar kunnen we van leren om aanplant van biobouwers slimmer vorm te geven. Doel van experimenten is kennisontwikkeling. Er is nog weinig kennis en Jim zou ruimte willen om te onderzoeken en experimenteren. Bijvoorbeeld hoe ruimtelijke structuren ervoor kunnen zorgen dat de begroeiing stabiel en veerkrachtig is, net als dat nopjeswier in een dynamisch estuarium is waargenomen. Er wordt gedacht dat dit vluchtig is door de structuur, maar het kan juist omgaan met dynamiek. Er volgt een korte discussie over het vinden van de juiste biobouwers en het wegzetten in langwerpige rijen of juist in andere configuraties. Kan je door slimmer om te gaan met ruimtelijke configuraties omgaan met zeespiegelstijging. Dat wil Jim graag testen binnen het Banjaard project. Kunnen we landschap vormgeven met een kickstart.

Gert Jan Buth stelt de vraag hoe engineering met biobouwers de kans te geven zich te vestigen rekening houdend met de energie en dynamiek in het gebied. Zou je toch stortstenen nodig hebben voor een eerste bescherming? Jim ziet ook andere manieren. De dynamiek kan getemperd worden door gebruik van marine biobouwers. Dit is het bruggetje naar de volgende presentatie.

Jim geeft aan dat om het experiment te laten slagen in eerste instantie luwten dienen te worden gecreëerd om biobouwers de tijd te geven zicht te vestigen. Veel onzekerheid maar ook zeker veel potentie. Alle reden om te gaan experimenteren!

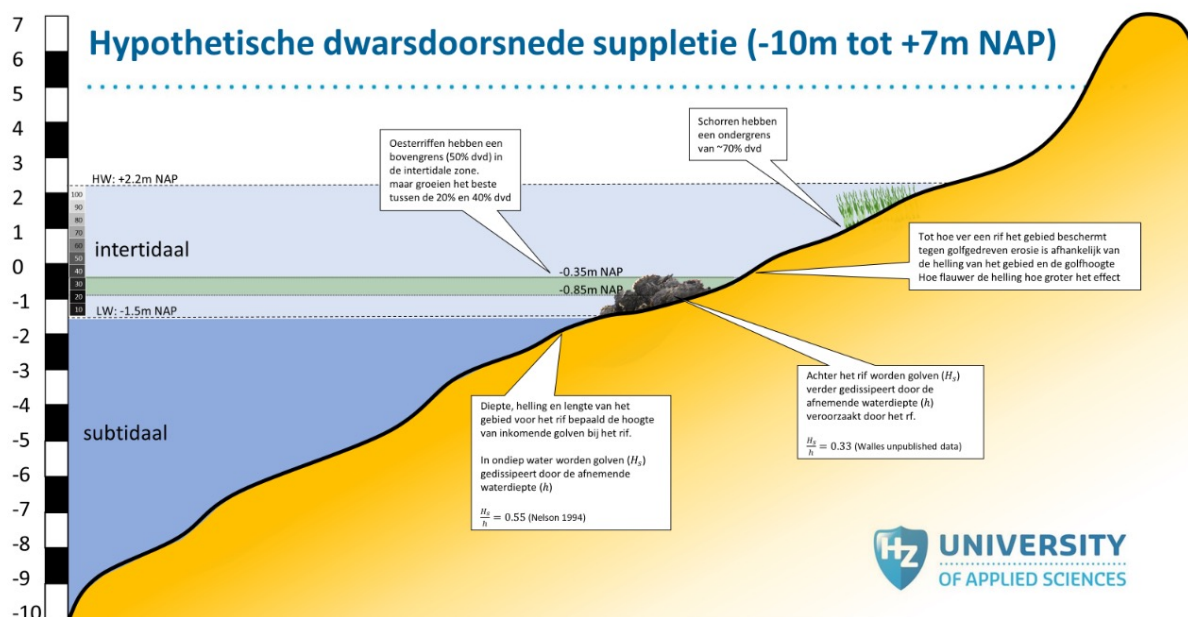

Toelichting presentatie zone met mariene biobouwers (Brenda Walles)

Brenda Walles (HZ, Onderzoeksgroep Building with Nature) geeft een inleiding over het gebruik van oesterriffen als marine biobouwers. Er zijn vier riffen aangelegd bij de Oesterdam, twee om de golven te breken en twee om sediment te stoppen. Belangrijk is dat eerst een substraat wordt aangelegd voor de oesters om zich aan te hechten. Oesterriffen kunnen tot wel 17 mm per jaar stijgen! Oesterriffen willen we om golven te dempen. Maar demping blijkt alleen plaats te vinden in ondiep water. Belangrijk hierbij is onderzoek naar de juiste helling van het talud.

Brenda geeft aan in eerste instantie te kiezen voor een experimenteellocatie met oesterriffen op de Bollen van de Ooster (voorkant van de Brouwersdam), vanwege het grote getijverschil op de locatie van De Banjaard. In Amerika met 1 meter verschil werkt het, maar bij De Banjaard is het verschil wel 2 meter.

Een andere interessante vraag is of er genoeg uitstroom van oesterlarven is uit de Oosterschelde naar de Voordelta voor oesterrivorming. Op elke windmolen in de Noordzee vind je de Japanse Oester, maar is het genoeg? Ook dat moet blijken uit experimenten.

Peter van Sante vraagt naar de rol die mosselen kunnen spelen. Brenda legt uit dat mosselen weliswaar sneller groeien, maar wegspoelen als ze doodgaan. Bij een slecht seizoen ben je het rif dan kwijt. Dode oesters daarentegen blijven op hun plaats.

Christian Weiler (CBK) stelt het gebruik van oesters ter discussie omdat oesterproductie CO2 produceert. Anderzijds kan de ontwikkeling van oesterriffen, met name de Japanse oesters, een belangrijke bijdrage leveren aan de biodiversiteit.

Gert-Jan Buth meent dat het WNF al eens een test heeft gedaan met oesterbanken in de Voordelta. Brenda weet dat dit ging om platte oesters en die bouwen geen riffen. Voor rifbouw is de Japanse oester nodig. Het ging WNF ook niet om rifbouw, maar om versterking van de biodiversiteit.

Dick Buteijn wijst op de mogelijkheid van het gebruik van drijvende golfdempers in plaats van riffen.

Wil Borm noemt dat er rekening mee gehouden moet worden dat de golven van alle kanten komen. Een rij in balkvorm lijkt hem niet te werken. Eerst her en der hoopjes, zodat je de golven van alle kanten aanpakt. En aanwas doen waar aanwas al plaatsvindt. Als je tegen de natuur ingaat, mislukt het. Brenda benadrukt dat daarom samenwerking met Jim in de experimenten noodzakelijk is. Zij gaat ervan uit zeker zo'n 200 meter nodig te hebben.

Erik van Zanten vraagt ten slotte waarom we geen oesterstructuren op het strand zien. Brenda geeft aan dat op die vraag nog geen antwoord is.

Afsluiting

Na de informele gespreksronde waarbij iedereen met de experts en Idco Duijnhouwer van gedachten kon wisselen, wordt de avond afgesloten met een hapje en drankje.

Idco Duijnhouwer geeft aan dat samenwerking tussen de verschillende onderzoekspartijen de sleutel tot succes is voor het slagen van een pilot. Belangrijk is te blijven in- en uitzoomen door met elkaar in gesprek te blijven om de ideeën verder uit te werken tot concrete onderzoeksprojecten.

"We hebben elkaars kennis en invloed nodig om tot een totaalbeeld te komen."

Het Nieuwe Deltawerken: HOE?

Van Take-Make-Waste -> Circulair ?
Afval = grondstof ?

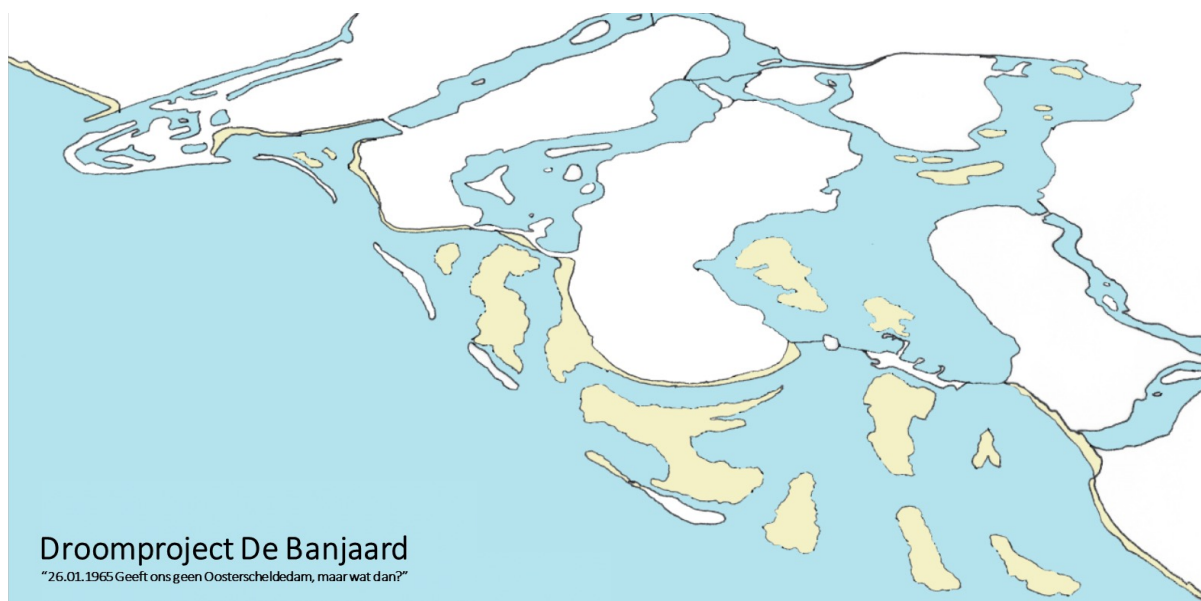
Anders doen
Anders denken
Anders kijken

Rendement
Synergie
Waarde

Het nieuwe Deltawerken
Water & Bodem sturend

TU Delft
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH
HOOGESCHOOL ROTTERDAM

2 Stockholm Resilience Center, 2015
3 Forum. Credit: Azote Images for een en Molenaar Rijkswaterstaat.

Bijlage 1 Lijst van aanwezigen

Ondernemers:

Ondernemers:

- Ecoshape Arjan van der Weck
- Borm & Huijgens Wil Borm
- CBK Christian Weiler
- Demé groep Jaap van der Weele

Onderwijs:

- Pieter Zeeman Peter van der Gaag
- Scalda Marco Lengton

Overheid:

- Gemeente Sch-D Peter van Sante
- Provincie Zld Arno Vael; Korine Hengst
- RWS Erik van Zanten
- ZWD Alien Kok

Natuur/landschap:

- Natuurmonumenten Gert de Groot
- NME Casper Weekhout; Arthur Geursen
- Natuur- en Vogelwacht Sch-D Gert-Jan Buth

Organisaties:

- NIOZ Tim Grandjean
- Haakse Zeedijk Dick Buteijn
- Delta Climate Center Albert Klein Tank
- KCO Leo Adriaanse

Creativiteit:

- Ro & Ad Ro Koster
- Shared Concepts Jean-Paul Janse

Experts

- Walter Jonkers
- Jim van Belzen
- Brenda Walles
- Wietse van de Lageweg

Gebiedscoalitie De Banjaard:

- Idco Duijnhouwer
- Renée Bron-Slis
- Ria Geluk
- Diane Robyn

Gebiedscoalitie De Banjaard
voor een Klimaatadaptief Waterkerend Kustlandschap
22 mei 2024 van 19.00 – 22.00 uur

Locatie:
Scholengroep Pontes - Pieter Zeeman Lyceum
Hatfieldpark 2
4301 XC Zierikzee

Geachte dames, heren,

Als vervolg op onze uitnodiging van 10 april jl. ontvangt u nu het programma voor de presentaties over de experimenteerzones van en het gesprek over Gebiedscoalitie “De Banjaard” onder het motto: *Waar het tij verloopt, moet men de bakens verzetten!*

19.00	Inloop met koffie/thee
19.20	Welkom door Ria Geluk
19.30	Presentatie experimenteerzone met duinvorming:
<i>Wat is nodig voor duinvorming op de strandwal/plaat van de Banjaard</i>
door Walter Jonkers (Geopark Schelde Delta)
	Korte vragenronde
20.00	Presentatie experimenteerzone met plantaardige biobouwers:
<i>Hoe ‘engineeren’ we robuuste waterkerende kustlandschappen?</i>
door Jim van Belzen (NIOZ)
	Korte vragenronde
20.30	Presentatie experimenteerzone met mariene biobouwers:
<i>Erosieremming door oesterriffen</i>
door Brenda Walles en Wietse van de Lageweg (HZ University of Applied Sciences)
	Korte vragenronde
21.00	Hoe verder? Ophalen van onderzoeksvragen en ideeën per experimenteerzone
21.30	Afronding en napraten met drankje en hapje
22.00	Einde

Graag zouden wij uw aanmelding op info@sharedconcepts.nl uiterlijk **16 mei 2024** ontvangen. Mocht u onverwachts verhinderd zijn, dan kunt u mogelijk een vervanger laten deelnemen.

Uw aanwezigheid wordt zeer op prijs gesteld,

Vriendelijke groet,
Werkgroep Gebiedscoalitie “De Banjaard”
www.sharedconcepts.nl

Idco Duijnhouwer
Renée Bron-Slis
Diane Robyn
Ria Geluk

